

Crnogorska država i Barska nadbiskupija (Pet pisama barskoga nadbiskupa Nikole Dobrečića)

ŽIVKO M. ANDRIJAŠEVIĆ

Filozofski fakultet, Cetinje, Republika Crna Gora

U radu je objavljeno pet pisama barskoga nadbiskupa Nikole Dobrečića iz 1914., koja su upućena Ministarstvu prosvjete i crkvenih poslova Kraljevine Crne Gore, a govore o odnosima Katoličke crkve i crnogorske države u spomenutom razdoblju.

Ključne riječi: Barska nadbiskupija, nadbiskup Nikola Dobrečić, Kraljevina Crna Gora.

Nakon teritorijalnoga proširenja 1878. godine, u sastavu Crne Gore našle su se i oblasti naseljene stanovništvom katoličke vjeroispovijesti. Većina novih crnogorskih podanika-katolika živjela je na prostoru između Skadarskoga jezera i Primorja, a prema neslužbenim podacima bilo ih je oko pet tisuća.¹ Već krajem XIX. stoljeća bilo ih je oko 6 500, a prema popisu iz 1909. godine u Knjaževini Crnoj Gori živjelo je 4 911 katolika. Većina stanovništva katoličke vjeroispovijesti živjela je u dvije oblasti: Primorsko-crmničkoj (3 306) i Zet-sko-brdskoj (1 586).² U odnosu na cjelokupni broj stanovnika, katolici su činili manje od 5% crnogorske populacije.

U vrijeme kada ulaze u sastav Knjaževine Crne Gore, novi crnogorski podanici katoličke vjeroispovijesti nalaze se pod jurisdikcijom Skadarsko-barske nadbiskupije sa sjedištem u Skadru.³ Budući da se vrhovna vjerska institucija crnogorskih katolika nalazila izvan granica Crne Gore, crnogorska vlada već 1878. godine poduzima mjere da kod Svete Stolice isposluje osamostaljivanje i obnavljanje Barske nadbiskupije, pod čijom bi se duhovnom jurisdikcijom našli svi crnogorski katolici. Svetoj je Stolicu ponuđeno i sklapanje ugovora kojim bi se precizno utvrdio položaj Barske nadbiskupije i odnos crnogorske države prema njoj.

Višegodišnji pregovori između Knjaževine Crne Gore i Svete Stolice o obnavljanju Barske nadbiskupije i reguliranju njezina položaja u crnogorskoj državi rezultirali su sklapanjem Konkordata 1886. godine. Tada je Barska nad-

¹ Ž. M. ANDRIJAŠEVIĆ, Š. RASTODER, *Istorija Crne Gore*, Podgorica 2006., 225.

² "Statistika muhamedanskih i rimokatoličkih stanovnika – crnogor. podanika po popisu na dan 31. dec. 1909", *Glas Crnogorca*, br. 7, 12. 2. 1911., 2.

³ I. MARKOVIĆ, *Dukljansko-barska metropolija*, Zagreb 1902., 155.-156.

biskupija, koja je od 1867. bila sjedinjena sa Skadarskom biskupijom, ponovno uspostavljena kao samostalna vjerska institucija koja ima potpunu duhovnu jurisdikciju nad katoličkim stanovništvom i svećenstvom na teritoriju Knjaževine Crne Gore. Konkordatom je zajamčena sloboda ispovijedanja katoličke vjere u Crnoj Gori, a barski je nadbiskup dobio potpunu slobodu u obavljanju crkvenih poslova i upravljanju dijecezom. Barska je nadbiskupija ovim ugovorom podređena izravno Svetoj Stolici, koja imenuje barskoga nadbiskupa uz suglasnost crnogorske vlade. Barski je nadbiskup polagao zakletvu vjernosti crnogorskom vladaru, a iz državnoga budžeta bila mu je određena godišnja plaća. Konkordatom je crnogorska vlada također dobila pravo da utječe na uređenje župa i imenovanja župnih svećenika i vjeroučitelja.⁴ Za prvoga nadbiskupa obnovljene Barske nadbiskupije imenovan je Šimun Milinović, koji je na toj dužnosti bio do svoje smrti 1910. godine.⁵ Nakon njega, na prijedlog Svete Stolice, a uz suglasnost crnogorske vlade, novi je barski nadbiskup postao Nikola Dobrečić (1912). Na tom je položaju Dobrečić ostao do smrti (1955).⁶

O položaju, uređenju i djelovanju Barske nadbiskupije u okviru crnogorske države – od obnavljanja Nadbiskupije 1886. godine do 1916. godine – ne postoji u crnogorskoj historiografiji poseban istraživački rad, osim pojedinih sintetičkih pregleda u kojima se priopćavaju već poznate činjenice koje se mogu naći u prigodnim publikacijama ili objavljenim zakonskim aktima. Ne može se reći da je nedostupnost ili nepostojanje izvora razlog što do sada nema istraživačkoga rada o Barskoj nadbiskupiji tijekom njezina postojanja u okviru neovisne crnogorske države, nego će uzrok tomu prije biti slaba zainteresiranost povjesničara za bavljenje ovom problematikom. Dominantno zanimanje za političku povijest Crne Gore uvjetovalo je da mnogi aspekti socijalnih odnosa u Crnoj Gori, kao i prošlost mnogih institucija koje su djelovale na njezinu prostoru, ostanu nedovoljno istraženo područje. Tako je i prošlost

⁴ R. DRAGIĆEVIĆ, "Ugovor Svete Stolice s Knjaževinom Crnom Gorom 1886. godine", Zapisi, knj. XXIV., sv. 1., 1940., 21.-23.

⁵ Šimun Milinović (Lovreć, 24. 2. 1835.–Bar, 24. 3. 1910.), barski nadbiskup od 1886. do 1910. godine, franjevac. Školovao se u samostanima u Omišu, Makarskoj, Zaostrugu i Sinju, gdje je završio gimnaziju, potom u Šibeniku jednu godinu bogoslovije, gdje se zaredio (1857.). Bio je pomoćni učitelj u sinjskoj gimnaziji, a 1862. poslan je u Beč, gdje je završio Filozofski fakultet. Od 1866. ponovno je u Sinju, gdje je bio župnik i profesor u gimnaziji. Na preporuku J. J. Strossmayera postavljen za nadbiskupa obnovljene Barske nadbiskupije 1886. godine. Za barskoga nadbiskupa posvećen je u Rimu od strane kardinala Simeonija u crkvi Propagande Fide. U siječnju 1887. na Rijeci Crnojevića položio je zakletvu pred knjazom Nikolom. U vrijeme njegova stolovanja na stolici barskih nadbiskupa obnovljen je velik broj katoličkih crkava i župnih domova, tiskan je Misal glagoljicom i održano je prvo bogoslužjenje na staroslavenskom (1894.). Vidi Istorijski leksikon Crne Gore, knj. 4., Podgorica 2006., 881.

⁶ Nikola Dobrečić (Stari Bar, 28. 1. 1872.–Zagreb, 14. 11. 1955.), nadbiskup barski i primas srpski. Osnovnu školu završio je u Starom Baru, a 1890. upućen je u Rim na školovanje u Collegio Urbano, gdje je završio teologiju i filozofiju. Za svećenika je rukopoložen 1898. godine u bazilici Sv. Ivana u Lateranu. Iduće godine imenovan je župnikom u Zupcima, a 1905. župnikom novoosnovane katoličke župe na Cetinju. Bio je profesor tamošnje gimnazije i stenograf Crnogorske narodne skupštine. Za nadbiskupa barskog imenovan je 1912. godine. Vidi Istorijski leksikon Crne Gore, knj. 3., Podgorica 2006., 564.

Barske nadbiskupije, najstarije žive vjerske institucije na prostoru Crne Gore, bila istraživački zapostavljena. Iznimka je, naravno, sam čin sklapanja Konkordata između Knjaževine Crne Gore i Svete Stolice, i to zbog toga što su povjesničari u njemu prepoznali događaj koji je imao politički značaj za Crnu Goru i njezinu međunarodnu afirmaciju. O tome kakvi su bili odnosi između crnogorske države i Barske nadbiskupije nakon sklapanja Konkordata, kako je Nadbiskupija živjela i djelovala i s kojim se sve problemima i ograničenjima susretala, nemamo nijedan potpun i istraživački utemeljen odgovor.

Postojanje ovakvih istraživačkih praznina utjecalo je na to da priredimo za tisak pet neobjavljenih pisama barskoga nadbiskupa Nikole Dobrečića, smatrajući da objavljivanjem ovih izvora iz prošlosti Barske nadbiskupije djelomice umanjujemo neke historiografske nepoznanice i ukazujemo na mogući prostor novih istraživanja. Izvori koje smo priredili za tisak potječu iz fonda Ministarstva prosvjete i crkvenih poslova Državnoga arhiva Crne Gore na Cetinju.

Pisma koja objavljujemo odnose se na različite događaje iz prošlosti Barske nadbiskupije, ali imaju zajedničku odliku – svako od njih govori o odnosu između Barske nadbiskupije i crnogorske države. Naravno, možemo ih promatrati i kao prilog izučavanju različitih aspekata osobe i djelovanja barskoga nadbiskupa, iako time smanjujemo njihovu spoznajnu razinu. Ova pisma, ipak, nisu svjedočanstvo o odnosima između jednog vjerskog velikodostojnika i državne vlasti, nego o odnosima između države i vjerske institucije koja djeluje na njezinu prostoru.

Od pet pisama koja objavljujemo, samo je jedno korišteno u historiografskim radovima (Dobrečićovo pismo od 17. studenoga 1914. godine). Ovo je pismo prvi koristio Branko Babić u svojoj monografiji *Politika Crne Gore u novooslobođenim krajevima 1912-1914* (Cetinje/Titograd 1984.). Podatke iz njega, koji se odnose na primjenu odredaba Konkordata na novooslobođene oblasti, unijeli su – na osnovi Babićeve interpretacije – u svoju monografiju o Nikoli Dobrečiću Šerbo i Jasmina Rastoder (*Dr Nikola Dobrečić - arcibiskup barski i primas srpski*, Budva 1991.). Iako bi se to očekivalo, u toj istraživački utemeljenoj monografiji o nadbiskupu Dobrečiću nije se koristio nijedan od dokumenta koji ovdje objavljujemo jer autori nisu pregledali fond Ministarstva prosvjete i crkvenih poslova u Državnome arhivu Crne Gore na Cetinju. U tom fondu postoji nešto više od stotinu dokumenata koji se odnose na prošlost Barske nadbiskupije u neovisnoj crnogorskoj državi u vrijeme dok je na njezinu čelu bio Nikola Dobrečić (1912.–1916.).

Prvo pismo nadbiskupa Dobrečića koje objavljujemo odnosi se na višegodišnji problem Barske nadbiskupije: nemogućnost da se pronađe odgovarajuća osoba za tajnika Nadbiskupije. Državna je vlast imala zahtjev da to bude netko tko će, osim što će imati stručne kvalifikacije, dobro znati srpski jezik i moći voditi korespondenciju na njemu. Zbog povjerljivog karaktera korespondencije Nadbiskupije, državna je vlast željela i da njezin tajnik bude osoba apsolutno lojalna crnogorskoj vlasti. Idealnim se rješenjem držalo da tajnik Nadbiskupije

bude osoba srpske nacionalnosti, odnosno Srbin-katolik iz Crne Gore ili iz njezina neposrednog okruženja. Budući da u Crnoj Gori nije bilo katoličkoga svećenika koji bi mogao udovoljiti ovim zahtjevima, a posebno nije bilo svećenika podrijetlom iz Crne Gore koji bi zadovoljio tražene kvalifikacije, nadbiskup Dobrečić tražio je podobnog kandidata među izvanjcima. Jedan od njih bio je dr. Franjo Rant, koga je nadbiskup Dobrečić izabrao i, kao povjerljivu osobu za ovaj posao, preporučio crnogorskom ministru prosvjete. Ako zaključujemo samo na osnovi imena i prezimena, ovaj je kandidat teško mogao zadovoljiti osnovni zahtjev crnogorskoga Ministarstva prosvjete i crkvenih poslova – da je srpske nacionalnosti, što je nadbiskupu Dobrečiću i priopćeno posebnim aktom.⁷ Ipak, Rant je šest mjeseci obavljao ovu dužnost, a nakon toga je napustio tajničku funkciju. U vrijeme dok je obavljao dužnost tajnika, plaću i ostalo što mu je pripadalo nije mu isplaćivala država, nego je to činila Nadbiskupija iz svojih prihoda. Ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova iskazivalo je spremnost da se plaća i ostali izdaci za tajnika Nadbiskupije isplaćuju iz državnoga budžeta, ali nemogućnost da se tijekom dužeg razdoblja pronađe odgovarajuća osoba za to mjesto utjecala je na to da se u plan budžeta ne unese i ova stavka. Barski je nadbiskup bio nezadovoljan što se taj izdatak unaprijed ne unosi u plan budžeta, bez obzira na to ima li kandidata ili ne, tako da se novac za ovu svrhu uplaćuje onom svećeniku koji privremeno obavlja dužnost tajnika. Dok se na taj način u budžetu ne odredi stalna i pristojna novčana svota za tajničku plaću, nadbiskup Dobrečić smatra da se nijedan kvalitetan kandidat neće javiti za ovu dužnost. Iz pisma je očito i da je barski nadbiskup bio suglasan s odlukom Ministarstva da bi tajnik Nadbiskupije trebao biti srpske narodnosti, obećavajući da će se potruditi pronaći odgovarajuću osobu. Na osnovi ovog Dobrečićeva pisma možemo zaključiti da je crnogorska država poduzimala rigorozne administrativne mjere ne bi li u potpunosti kontrolirala ovu vjersku instituciju, iako nije jasno na kojem je to zakonskom aktu temeljila svoje zahtjeve. Namjera Ministarstva da utječe na izbor tajnika Nadbiskupije mogla je imati utemeljenje u odredbi Konkordata koja barskom nadbiskupu jamči apsolutnu nadležnost samo u duhovnim poslovima i nadzoru nad svećenstvom, a državi daje pravo imenovanja i postavljenja. Međutim, zahtjev da tajnik Nadbiskupije mora biti osoba srpske nacionalnosti nije utemeljen u crnogorskom Ustavu ili Zakonu o državnim činovnicima. Bio je to, prije svega, izraz težnje crnogorske državne vlasti da preko povjerljive osobe na toj dužnosti potpuno kontrolira korespondenciju Nadbiskupije, ali i da naglasi karakter Nadbiskupije kao vjerske institucije Srba-katolika. Ovu namjeru crnogorske države svaka-

---

⁷ U vezi s izborom tajnika Nadbiskupije, ministar prosvjete i crkvenih poslova sugerira nadbiskupu Dobrečiću: "To se preporučuje toj arcibiskupiji, da imenuje po mogućstvu jednu osobu za sekretara bilo od domaćih sveštenika, bilo od drugih izvan Crne Gore, ali da pri tom izboru gleda, da bi ta osoba bila srpske narodnosti, kakvih će arcibiskupija sigurno moći naći u Dubrovniku ili gdje drugo bilo u Dalmaciji, bilo u kojoj drugoj zemlji." G. Cerović, ministar prosvjete i crkvenih poslova – N. Dobrečiću, nadbiskupu barskom, 11. 6. 1914., Državni arhiv Crne Gore (dalje: DACG), Ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova (dalje: MPCP), f. 100, br. 2157/4.

ko treba promatrati kao posrednu reakciju na njezin spor sa Svetom Stolicom oko preimenovanja Zavoda sv. Jeronima. Nije nevažno spomenuti da je upravo tada, na inicijativu crnogorske vlade koju je formalno podnio aktualni nadbiskup barski Šimun Milinović, Sveta Stolica dala odobrenje barskom nadbiskupu da se može služiti tradicionalnom titulom "Primas srpski"⁸

I drugo pismo nadbiskupa Nikole Dobrečića koje objavljujemo upućeno je crnogorskom Ministarstvu prosvjete i crkvenih poslova, a njemu nadbiskup prosvjeduje što mu nadležno ministarstvo pripisuje da je pokušao spriječiti vjenčanje po pravoslavnom obredu između jednog pravoslavca i rimokatolkinje iz sela Zupci. Navodno je tada nadbiskup Dobrečić primoravao mladića da se sa svojom izabranicom vjenča u katoličkoj crkvi. Na ovakav postupak nadbiskupa Dobrečića, odnosno Nadbiskupije, najprije se žalio Cetinjskom konzistoriju Vojin Jokanović, mladić pravoslavne vjeroispovijesti iz Kuća nastanjen u selu Zupci, koji se namjeravao ženiti, a Konzistorij je njegovu žalbu proslidjedio Ministarstvu prosvjete i crkvenih poslova. Konzistorij je od ministarstva tražio da upozori barskoga nadbiskupa neka ne sprečava sklapanje miješanog braka, budući da je to dopušteno Konkordatom sa Svetom Stolicom, kao i da ga opomene da ne primorava pravoslavce da se, mimo svoje volje, vjenčavaju u katoličkoj crkvi. Takvi su postupci okvalificirani kao prozelitizam, koji je zabranjen zemaljskim zakonima i Ustavom. Na osnovi informacija i zahtjeva koji je dobilo od Cetinjskog konzistorija, Ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova obratilo se Nadbiskupiji obavještavajući je da se Vojin Jokanović žali "da mu ta arcibiskupija i direktnim i indirektnim načinom pravi smetnje za stupanje u brak sa njegovom vjerenicom iz Zubaca, koja je rimokatoličke vjeroispovijesti. Te smetnje se sastoje u tome, što su na razne načine činjeni pokušaji, da se roditelji vjerenice pa čak i sam žalitelj Jokanović prinude, da se vjenčanje izvrši u katoličkoj crkvi i po njenim obredima."⁹ Ministar prosvjete navodi i da je ovakav odnos Nadbiskupije prema sklapanju braka između pravoslavca i katolkinje, ako su navodi u tužbi točni, ogrešenje o crnogorske zakone i Ustav te da se mogu smatrati kao radnja protiv pravoslavne vjere. Iako su u ovome pismu iznesene iste optužbe kao i u pismu Cetinjskog konzistorija Ministarstvu prosvjete, odnosno u žalbi Vojina Jokanovića, uočava se razlika u označavanju krivca za ovaj incident. Dok Cetinjski konzistorij i Vojin Jokanović izravno optužuju nadbiskupa Dobrečića za ugrožavanje vjerskih prava, u aktu Ministarstva potencijalnim krivcem smatra se Nadbiskupija, a ne nadbiskup osobno. Čak je i pismo ministra prosvjete upućeno Nadbiskupiji, a ne nadbiskupu. Ministar prosvjete nijednom riječju ne navodi da se Jokanović žali na nadbiskupa, nego kaže da podnositelj žalbe prigovara Nadbiskupiji. Usprkos ministrovj obzirnosti, nadbiskup Dobrečić nije bio nimalo uviđavan u odgovoru ministru, optužujući Ministarstvo prosvjete da bez rezerve prihvata optužbu protiv

⁸ O tome vidi "Iz vatikanskih odaja", Glas Crnogorca, br. 11, 15. 3. 1902., 1.; "Dozvola Barskim nadbiskupima da se služe naslovom Primasa Srpskoga", Glas Crnogorca, br. 12, 23. 3. 1902., 1.; "Naš sporazum sa Sv. Stolicom", Isto, 1.

⁹ G. Cerović, ministar prosvjete i crkvenih poslova – Arcibiskupiji barskoj, 19. 6. 1914., DACG, MPCP, f. 99, br. 1691/5.

njega i da mu prijeti. Nadbiskup u pismu navodi da on nije sprečavao mladića i djevojku da se vjenčaju, smatrajući da je to stvar njihova slobodnog izbora, nego je samo rekao da Katolička crkva može dopustiti miješani brak jedino ako vjenčanje bude obavljeno u katoličkoj crkvi. Takav stav nije proistjecao iz njegova osobnog opredjeljenja, nego je to stav koji počiva na kanonima Katoličke crkve koja, isto kao i Pravoslavna, ne dopušta miješani brak ako se ne sklapa pod njezinim okriljem. Nadbiskup Dobrečić odbacuje kao neosnovanu i optužbu da je svojim stavom povrijedio član Ustava koji zabranjuje radnje protiv državne (pravoslavne) vjere, objašnjavajući da bi povreda Ustava bila kad bi buduće supružnike pravoslavne vjeroispovijesti primoravao da se vjenčaju u katoličkoj crkvi. Nadbiskup Dobrečić tvrdi da ni u ovom slučaju, niti za gotovo dva desetljeća svoga župnog rada, nije sprečavao miješane brakove, kojih u tom razdoblju nije bio malen broj.

Treće pismo nadbiskupa Dobrečića odnosi se na njegov spor s Ministarstvom unutrašnjih djela zbog naredbe Ministarstva da se tijekom ratnoga stanja (1914.) otvaranju sva dolazeća i odlazeća pisma. Ministar unutrašnjih djela donio je 18. srpnja 1914. godine, u vrijeme kada se Crna Gora sprema za ulazak u rat protiv Austro-Ugarske, raspis kojim naređuje cenzuru za sva pisma koja se šalju iz Crne Gore i koja dolaze u Crnu Goru, izuzimajući pisma iz Srbije. Kada je Oblasna uprava u Baru obavijestila nadbiskupa Dobrečića o ovoj naredbi, on joj je uputio energičan prosvjed optužujući crnogorsku vlast da njega, Primasa srpskog i predstavnika Svete Stolice, bez osnova sumnjiči i vrijeđa. Kao odgovor na ovo nepovjerenje i nekorektnost nadbiskup Dobrečić obećava da ubuduće neće primiti nijedno otvarano i cenzurirano pismo.¹⁰ Iznenađena ovakvim tonom, Oblasna je uprava našla za potrebno da objasni nadbiskupu da je riječ o naredbi koja vrijedi za sve u Crnoj Gori i da se njome ne iskazuje nepovjerenje ili sumnja u bilo koga pojedinačno, a pogotovo ne u barskoga nadbiskupa. Uprava je ukratko objasnila i način pregleda pisama, tvrdeći da osim ovlaštenog službenika nijedna druga osoba ne može biti upućena u njihov sadržaj. Ipak, da ubuduće ne bi dolazila u sukob s barskim nadbiskupom, Oblasna uprava u Baru obavještava ga da će njegovo prosvjedno pismo prosljediti ministru unutrašnjih djela, koji je jedini nadležan za rješavanje ovakvih situacija.¹¹ Korespondenciju između nadbiskupa Dobrečića i Oblasne uprave u Baru pročitao je i ministar unutrašnjih djela, koji je također bio iznenađen i tonom i neosnovanim žalbama ovog crkvenog velikodostojnika. Kada su ga i Oblasna uprava u Baru i ministar unutrašnjih djela optužili za neosnovane sumnje i neumjesne prijetnje, nadbiskup Dobrečić smatrao je za potrebno da o čitavom sporu upozna i ministra prosvjete i crkvenih djela, koji je bio nadležan za rad i djelovanje vjerskih zajednica u Crnoj Gori. U pismu ministru prosvjete nadbiskup Dobrečić objašnjava zbog čega se uvrijedio kada mu je priopćeno da će i njegova pisma biti cenzurirana, kao i zbog čega je neprikladno da se

¹⁰ Nadbiskup Dobrečić – Kraljevskoj Oblasnoj upravi u Baru, 23. 9. 1914., DACG, MPCP, f. 101, br. 2588/1.

¹¹ Oblasna uprava u Baru – nadbiskupu Dobrečiću, 25. 9. 1914., DACG, MPCP, f. 101, br. 2588/2.

otvaraju pisma koja Sveta Stolica šalje Nadbiskupiji. Nadbiskup Dobrečić tvrdi da je prosvjed zbog cenzure njegovih pisama samo stvar principa, a ne straha da će se u njima naći nešto što bi ukazalo na nedostatak odanosti crnogorskoj državi.

Pored ovog spora, nadbiskup Dobrečić je s crnogorskom vlašću imao nesuglasice zbog odbijanja da se, bez odobrenja Svete Stolice, nametne kao duhovni poglavar katolika u oblastima koje su nakon balkanskih ratova pripale Crnoj Gori. Crnogorska ga je vlada preko Ministarstva prosvjete i crkvenih poslova pokušavala nagovoriti da proširi svoju duhovnu vlast i na ove oblasti, ali je on to odbijao učiniti.¹² O razlozima zbog kojih je nadbiskup Dobrečić smatrao da je ovaj prijedlog neosnovan govori četvrto pismo koje objavljujemo. U pismu Ministarstvu prosvjete i crkvenih poslova nadbiskup Dobrečić navodi da već nekoliko puta napominje Ministarstvu da se oblasti koje je Crna Gora dobila nakon balkanskih ratova ne mogu smatrati prostorom njegove jurisdikcije sve dok to ne bude utvrđeno novim sporazumom između Svete Stolice i crnogorske vlade. Nadbiskup objašnjava da, prema kanonskom pravu, papa najprije treba izdati *breve* (povelja, dekret) kojim se župe u novim oblastima odcjepljuju od biskupija kojima pripadaju, pa se tek onda mogu pripojiti Barskoj nadbiskupiji. Dok se takva odluka ne donese, i dok crnogorska vlada i Sveta Stolica ne postignu sporazum o tome, on jedino može, kao privremenu pomoć, poslati svećenike u nove župe koje nemaju svoga župnika. Takvih je župa bilo nekoliko i nadbiskup Dobrečić obavještava Ministarstvo da je već naredio podređenom svećenstvu iz Podgorice i okolice da katolicima u tim oblastima koji su ostali bez svoga župnika budu na usluzi, kao i da im takvu pomoć pružaju dok biskup koji je nadležan za ove župe ne imenuje nove župnike.

S ovakvim stavovima nadbiskupa Dobrečića nije bio suglasan crnogorski ministar prosvjete i crkvenih poslova Gavriilo Cerović, smatrajući da se širenjem jurisdikcije barskoga nadbiskupa na novooslobođene oblasti u kojima žive katolici ne krše crkveni kanoni ili duh Konkordata sklopljenog između Crne Gore i Svete Stolice. To potvrđuje i član 3. Konkordata, u kojem se navodi da se pod jurisdikcijom barskoga nadbiskupa nalaze sve katolici u Crnoj Gori. Budući da se u Konkordatu ne nabrajaju oblasti jurisdikcije barskoga nadbiskupa, nego se njegova jurisdikcija odnosi na katolike koji su crnogorski državljani, odnosno katolike koji žive unutar granica Crne Gore, nadbiskup Dobrečić se, prema mišljenju ministra prosvjete, može smatrati vjerskim poglavarom i onih crnogorskih podanika koji su to postali 1913. godine. Kao potvrdu ispravnosti svoga stava ministar Cerović naveo je i gotovo istovjetno rješenje koje postoji u tek potpisanom Konkordatu između Kraljevine Srbije i Svete Stolice.¹³

¹² Nakon balkanskih ratova Crna Gora dobila je oblasti oko Podgorice (Tuzi, Malesija), oblasti između Hajle i Prokletija, dio Metohije do Bijelog Drima i dio Novopazarskog sandžaka te sljedeće gradove: Pljevlja, Bijelo Polje, Berane, Mojkovac, Rožaje, Plav, Gusinje, Peć i Đakovica.

¹³ G. Cerović, ministar prosvjete i crkvenih poslova – N. Dobrečiću, nadbiskupu barskom, 13. 11. 1914., DACG, MPCP, f. 103, br. 3344/4.

Ovakvo objašnjenje ministra prosvjete i crkvenih poslova nadbiskup Dobrečić nije smatrao ispravnim, o čemu govori peto pismo koje objavljujemo. On najprije iskazuje žaljenje što oblasti koje je Crna Gora dobila nakon balkanskih ratova nisu pod njegovom jurisdikcijom, ali odbija prihvatiti osnovanost argumentacije koju iznosi ministar prosvjete. Nadbiskup ne smatra umjesnim pozivanje na analogiju s odredbama Konkordata između Kraljevine Srbije i Svete Stolice jer se u njemu, navodno, ne kaže da katolički biskup iz Srbije može imati jurisdikciju jedino nad oblastima koje su u granicama srpske države. Što se tiče člana 3. Konkordata između Crne Gore i Svete Stolice, kojim se utvrđuje da se pod duhovnom vlašću barskoga nadbiskupa nalaze svi katolici u crnogorskoj državi, Dobrečić smatra da se ova odredba odnosi na crnogorsku državu u tadašnjim granicama, a ne granicama koje je poslije dobila. Ipak, kako se na osnovi ovog objašnjenja ne bi stekao dojam da se barski nadbiskup protivi proširenju odredaba Konkordata i na ove oblasti, Dobrečić podsjeća ministra prosvjete da je odmah nakon balkanskih ratova ponudio crnogorskoj vladi da bude posrednik između nje i Svete Stolice u reguliranju ovoga pitanja. Dobrečić smatra da je krivnja za probleme koji postoje zbog njegova nerješavanja na crnogorskoj vladi, koja nije na vrijeme posvetila pozornost njegovu prijedlogu.

Čini nam se da čak i površan osvrt na sadržaj ovih pet pisama nadbiskupa Dobrečića, koja su nastala u relativno kratkom razdoblju od šest mjeseci, ukazuje na neke karakteristične probleme koji su se javljali u odnosima između crnogorske države i Barske nadbiskupije, ali i na konture političkoga stajališta crnogorske države prema ovoj instituciji. Dobivši u sporazumom sa Svetom Stolicom značajan utjecaj na položaj i unutrašnje ustrojstvo Barske nadbiskupije, crnogorska ju je država kontinuiranim djelovanjem nastojala staviti u isti položaj kao i sve ostale činovničke institucije koje apsolutno kontrolira i koje joj bespogovorno služe. U takvoj namjeri nije bilo motiva koji su bili posebno usmjereni prema instituciji Katoličke crkve u zemlji gdje je pravoslavlje državna religija, nego je takvu namjeru odredio karakter crnogorske vlasti. To potvrđuje i činjenica da je apsolutnu kontrolu crnogorska država uspostavila i nad Pravoslavnom crkvom (Crnogorskom crkvom), upravljajući njome kao što se upravlja svakim drugim dijelom činovničkoga aparata. Ali, za razliku od Crnogorske crkve, koja je bila isključivo podređena crnogorskom vladaru, Barska je nadbiskupija, kao institucija koja ima svoga duhovnog poglavara izvan Crne Gore, pokazivala nešto veći stupanj otpora prema prekomjernoj državnoj kontroli nad njom. Kao svaka druga država bez demokratske tradicije, i crnogorska je svoju politiku prema jednoj vjerskoj instituciji ponekad provodila bez mnogo obzira i takta, smatrajući da joj moć koju ima daje pravo da zakonske i ugovorne odredbe primjenjuje i tumači onako kako njoj najbolje odgovara i kako ona misli da treba. Iz ovih je pisama vidljivo da nadbiskup Dobrečić nije bio čovjek koji je pristajao na takav odnos. Njegove reakcije, koje su ponekad bile neuobičajeno oštre i odlučne, služile su obrani interesa institucije kojoj je na čelu, ali i obrani vlastitog integriteta u odnosu na crnogorsku vlast.

U tom dijelu njegovih odnosa s crnogorskom državom nije bilo spremnosti za kompromis. Odanost Svetoj Stolici, zaštita katoličke vjere u Crnoj Gori i obrana interesa Barske nadbiskupije, koji su bili zajamčeni Konkordatom, bila su tri glavna principa kojih se nadbiskup Dobrečić držao u odnosima s crnogorskom vlašću. S druge strane, on se s crnogorskom državom nije razilazio oko njezinih osnovnih ideoloških postulata: srpski karakter Crne Gore i opće-srpsko oslobođenje i ujedinjenje kao njezin glavni politički cilj. Kao čovjek s prostora Crne Gore isticao je i svoju odanost vladaru, koja se obično očitovala kao podanička ljubav na granici dobrog ukusa, kao i pripadnost Crnoj Gori kao svojoj domovini. Sve dok je Crna Gora postojala kao nezavisna država, nadbiskup Dobrečić je prilično uspješno usklađivao svoju nadbiskupsku dužnost i podaničku lojalnost.

Dokumenti

1.

Nadbiskup barski Nikola Dobrečić izvještava Ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova o problemima u vezi s imenovanjem i angažiranjem odgovarajuće osobe za tajnika Barske nadbiskupije.

Stari Bar, 18. 6. 1914. godine.

Kraljevina Crna Gora
Arcibiskupija barska
Broj 315
St. Bar, 18. Juna 1914.
Hitno

Kralj. Ministarstvu Prosvjete i Crkv. Poslova
Cetinje

Od 1. Jan. 1913. god. prekinuto je šiljanje sekret. plate ovoj Arcibiskupiji, stoga što nije imala sekretara srpskog jezika.

Mnoga i mnoga akta nalaze se kod toga Ministarstva u kojim je ova Arcibiskupija iznijela pobude i razloge, zašto ona nema sekretara srpskoga jezika

i kako joj nije bilo moguće nikako naći sposobnog sveštenika bilo zbog malenkosti plate, bilo i zbog toga, što se ne može lako naći osoba iz slovenskih krajeva koja se može ovdje obiknuti.

Imala je ova Arcibiskupija za 6 mjeseca t. j. od 1. Novembra 1913 do 1. Aprila 1914, za sekretara Dra Frana Rant-a iz Zagreba, kojemu je morala davati po 200 perp. mjesečno i stan i hranu. Nego to Ministarstvo nije priznalo pomen. sekretara, te je ova Arcibiskupija sve troškove oko njega snosila, jer je sekret. plata bila zaustavljena.

Ali premda ova Arcibiskupija nije imala neprestano sekretara srpskog jezika, ona je imala i mora da ima ovdje 2-3 sveštenika na raspoloženje, da joj pomažu i da budu kao neka vrsta konsistorije, premda za to ova Arcibiskupija nema nikakve pripomoći od Kr. Vlade.

Sekretar Arcibiskupije nije samo da piše akta na srpskom jeziku, nego i za sve druge poslove, koji se obavljaju u Arcibiskupiji.

Za sada ova Arcibiskupija nema niti može imati za lako za sekretara osobu srpske narodnosti, kao što bi trebalo, ali Arcibiskupija će nastojati da u buduće nabavi takvu osobu, a to Ministarstvo izvoljeće prebaviti u budućem budžetu, da sekretar Srpske Primasije imade najmanje 200 perp. mjesečno, kome će ova Arcibiskupija davati stan i hranu besplatno; inače nikad se takvi sekretar neće moći nabaviti.

Za sada moli se to Ministarstvo da izvoli poslati sekretarsku platu od 1. Januara 1913. do 1. Jula tek. god. na ime privremenog sekretara ove Arcibiskupije, Don Ecija Anselmi, koji je od toga vremena vršio mnoge sekretarske dužnosti. Njega takođe predlažem tome Ministarstvu za sekretara ove Arcibiskupije, sve dotle dok se nađe osoba podesna i sposobna srpske narodnosti, koja bi dostojno zastupala položaj sekretara ove Arcibiskupije i Srpske Primasije kao što to dolikuje.

Zbog internih razloga ove Arcibiskupije, moli se to Ministarstvo, da, premda na ime pomenutog sveštenika, izvoli narediti da se sekret. plata šalje na Arcibiskupiju, kao što je to vazda do sada praktikovano i kao što je g. Ministar usmeno obećao.

Šalju se tome Ministarstvu 9 perp. taksenih maraka, za uvjerenje o postavljanju na platu od 1. Januara 1913. god. Don Ecija Anselmi, koji je sposoban sveštenik i služi pri ovoj Arcibiskupiji, neprestano uči srpski jezik, a znade već srpski prilično govoriti.

Arcibiskup, Primas Srpski
Dr Nikola Dobrečić

2.

Prosvjedno pismo nadbiskupa barskog Nikole Dobrečića Ministarstvu prosvjete i crkvenih poslova zbog optužbi da je primoravao mladića pravoslavne vjeroispovijesti da se sa svojom zaručnicom, koja je rimokatolkinja, vjenča u katoličkoj crkvi.

Stari Bar, 22. 6. 1914. godine.

Kraljevina Crna Gora

Arcibiskupija barska

Broj 340

St. Bar, 22 Juna 1914.

Kralj. Ministarstvu Prosvjete i Crkv. Poslova

Cetinje

Veoma mi je čudnovato da to Ministarstvo prima zdravo za gotovo žalbe koje kakvih nepoznatih ljudi protiv mene, te na osnovu istih još i pravi prijetnje, koje meni kao predstavniku Sv. Stolice nebi moralo činiti, jer je meni dobro poznato, što je moja dužnost prema Crkvi i prema državi, a dobro sam poznat i Sv. Stolici i Nj. Vel. Kralju Gospodaru, da nijesam nikad do sada što poradio, što nebi bilo u potpunom saglasju sa mojim svetim i uzvišenim pozivom.

Najprije moram izvjestiti to Ministarstvo, da ja kao pastir duhovni i moje područno sveštenstvo, dužni smo po svojoj savjesti vršiti kanonske odredbe naše svete Crkve. Stroge, pak, kanoničke odredbe propisuju, da kad stupa u brak strana katolička bilo muška bilo ženska, sa inovjernom da se vjerenici imaju vjenčati u kat. crkvi, isto tako kao što to propisuju i kanoni pravoslavne crkve. Ja nijesam te kanone napisao, stoga radi njih ne mogu biti kriv, niti pozvat na odgovornost.

Za vjenčanje Vojina Jokanovića, ja nijesam ništa znao, dok su isti roditelji djevojke i mnogi seljaci iz Zubaca došli kod mene moleći me da na kakav način spriječim to vjenčanje, ne zbog vjerskih uzroka, nego što su roditelji vjerenice, apsolutno bili protiv vjerenika, stoga što je bolestan, sakat, i. t. d. kao što ga oni opisuju. Veći broj seljana i roditelji došli su kod mene ujedno sa djevojkom. Pošto sam vidio, da su samo roditelji i seljaci protivni tome vjenčanju, a da je djevojka voljna, da ga uzme, ja sam pred svijema rekao ove riječi i ništa drugo: Naša Crkva može dozvoliti ovaj brak samo u slučaju, kad bi se vjenčanje izvršilo u katol. crkvi. Ovo nije crimen da ja kažem čisto i bistro, ono što propisuju crkveni kanoni, inače ja nebih bio dostojan svoga poziva, kad bi se bojavao, ma od koga vršiti svoju dužnost.

Ovo sam morao reći, a znao sam da je svima slobodno vjenčati se gdje hoće i da mene neće pitati, kao što je vjerenik odmah poslije toga i ponio pr-

stene djevojci, bez obzira na ikoga, a onamo se misli da mu se prave smetnje od mene.

Cijelo selo Zupci je bilo protivno tome vjenčanju, stoga htjeli su se kriti iza mojih leđa, stoga bačeno je na mene sto kleveta, koje su može biti dostavljene tome Ministarstvu, kao što se na njih i aludira. N. pr. među drugim neistinama, bačena je kleveta protiv mene, tobože da sam ja rekao, da ću prokleti s oltara roditelje iste djevojke, ako dozvole to vjenčanje; a ja sam isti bio onaj koji sam savjetovao roditelje, da dadnu djevojku, pošto ona hoće.

Odbijam najenergičnije od sebe te i slične klevete i molim to Ministarstvo da u buduće ne vjeruje tako olako takvim i sličnim insinucijama. Ja sam samo vršio svoju dužnost, kazao ono što naša vjera zapovijeda kat. strani, a njima niko ne može braniti da stupe u brak pred pravoslavnim sveštenikom.

Ako se drugi kriju za mojim leđima, jer mogu više snositi, ako su drugi htjeli, pošto po to da spriječe to vjenčanje, upotrebljavajući nedozvoljenim načinom moje ime, ja tu ne ulazim ništa.

Za vrijeme 16 godina moga parohijalnoga rada i za vrijeme od 3 godine moga biskupovanja, bilo je i premnogo slučajeva mješovitih brakova, pa se nikad nije dogodilo, da sam ja ikome priječio ili smetao, da se vjenča pred pravosl. sveštenikom. Pokazao sam vazda i pokazaću u buduće odredbe kanona naše Sv. crkve strani katoličkoj, pa ko hoće da ih vrši neka vrši, to je njihov posao.

Stoga je čudnovato što kaže to Ministarstvo, "da su ignorisane odredbe konkordata i da bi se našlo materijala za radnje upravljene protiv druge vjere." To apsolutno ne postoji, jer bilo pravosl. crkva bilo katolička u državi je slobodna i mora po svojoj dužnosti, da pokaže strani katoličkoj svoje kanone.

Stoga ne može biti govora o "radnji upravljenoj protiv drž. vjere" kad je u pitanju strana katolička, svrhu koje crkva ima vlast i njoj savjetuje da se drži kanona svoje crkve.

Da nije u pitanju strana katolička nego da su obje strane pravoslavne, pa da bi se nastojalo, da se vjenčaju u kat. crkvi, onda bi bila radnja protiv drž. vjere, inače ne.

Ponavljam, da neizmjerljivo žalim ton i prijetnje toga Ministarstva u ovom slučaju, gdje sam ja samo vršio svoju svetu dužnost, a gdje nije bilo ni direktne ni indirektno smetnje, jer je vjernik usprkos moga savjeta strani katoličkoj, usprkos sela i roditelja, već postigao svoj cilj.

Klevete, pak, koje su se upravile i koje se mogu upraviti protiv mene, sa najvećom indignacijom odbacujem od sebe.

Veza tam. dopisom od 20/VII broj 2632.

Arcibiskup Primas Srpski:
Dr Nikola Dobrečić

DACG, MPCP, f. 99, br. 1691/1 (2)

3.

Pismo nadbiskupa barskog Nikole Dobrečića ministru prosvjete i crkvenih poslova, Gavrilu M. Ceroviću, u kojem objašnjava razloge zbog kojih se protivi naredbi o otvaranju i cenzuri pisama.

Stari Bar, 2. 10. 1914. godine.

Kraljevina Crna Gora
Arcibiskupija barska
Broj 384
St. Bar, 2 Oktobra 1914.

Gospodine Ministre,

Čast mi je povratiti Vam priloženi akt. Dozvolite, da u kratko iznesem razloge, zbog kojih sam se, i protiv svoje volje, našao pobuđen da protestiram radi otvaranja mojih pisama:

1) Smatrao sam da to proizilazi iz neke lične sumnje, čemu sam se našao teško uvrijeđen i prosto snerviran.

2) Premda za vrijeme rata postoji cenzura, ipak, bilo za vrijeme balkan. rata, bilo za devet neđelja sadašnjeg rata, imalo se vazda obzira prema meni; nijesu mi se pisma otvarala, premda drugima jesu, već od početka rata. Dakle, izgledalo mi je da je tu neka neopravdana sumnja morala igrati ulogu, da se i meni počnu pisma otvarati.

3) Svako pravilo ima svoj izuzetak. I pored svakog zakona i naredbe čine se izuzetci, kao što i u cenzuri pisama faktički i sada ima mnogih izuzetaka.

4) Kao predstavniku Sv. Stolice, dolaze mi nekad i pisma za Nj. V. Kralja Gospodara, kao n. pr. dva pisma, koja sam nazad nekoliko dana, preko Vas uputio Nj. V. Kralju, s autografom Svetoga Oca. Zar je pristojno da se i takva pisma otvaraju?

5) U ostalom princip je po srijedi, inače, radi sadržine, moja pisma mogla bi se lako publikovati.

Ne mogu, pak, da se ne osvrnem na neke navode g. Min. Un. Djela, koji naziva "po sve čudnim pretenzijama" moja prava; "prijetnjama" moju izjavu, da bih podnio ostavku Sv. Stolicu, kad bi se na mene neopravdano sumnjalo; što je prirodna stvar, a tiče se samo mene i nikoga ne dira niti vrijeđa; na kraju, pak, izgleda da riječima "nužnih konsekvencija" aludira na neku kaznu, koju bih morao iskusiti, radi svoga protesta. G. Min. Unutr. Djela dobro zna, da je

mene Sv. Stolica investirala s ovom duhovnom vlašću i položajem, te jedino ona, kad bih, Bože sačuvaj, štogod sakrivio, može me kazniti, niko drugi.

Izvolite, g. Ministre, primiti uvjerenje moga osobitog poštovanja,

Arcibiskup, Primas Srpski:

Dr Nikola Dobrečić

DACG, MPCP, f. 101, br. 2588/3 (2)

4.

Nadbiskup barski Nikola Dobrečić obavještava Ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova da je neosnovan prijedlog Ministarstva da se, bez odobrenja Svete Stolice, prostor duhovne jurisdikcije barskoga nadbiskupa proširi i na oblasti koje su naseljene katoličkim stanovništvom, a pripale su Crnoj Gori nakon balkanskih ratova.

Stari Bar, 10. 11. 1914. godine.

Kraljevina Crna Gora

Arcibiskupija barska

Broj 405

St. Bar, 10 Novem. 1914.

Kralj. Ministarstvu Prosvjete i Crkv. Poslova

Cetinje

Čast mi je povratiti primljeni akt broj 4458, uz odgovor, kako slijedi:

Imao sam prilike, nekoliko puta, usmeno i pismeno izvjestiti to Ministarstvo, da novooslobođeni krajevi ne spadaju pod moju jurisdikciju, sve dotle dok Kr. Vlada ne stupi u pregovore sa Sv. Stolicom, da se postojeći Konkordat pruži i na te krajeve. Dok toga ne bude, ja apsolutno nemam nikakve jurisdikcije, na novooslobođene krajeve, bilo od strane Turske, bilo od strane Austrije.

Po kanon. pravu treba da izide "Breve" Sv. Oca, kojim se te i te parohije ocjepljuju od predašnjih episkopija, kojim su pripadale, i pridružuju Arcibi-

skupiji Barskoj. Stoga katolici u novodobivenim krajevima, za sada, još spadaju pod jurisdikciju onijeh episkopija, pod čijom su duhovnom vlašću bile i prije Balkanskog rata.

Ali premda nemam nikakve jurisdikcije, bar za sada, nad katolicima u novoosvojenim krajevima, ipak mogu učiniti kakvu uslugu Kr. Vladi, u pogledu tamošnjih katolika, naročito kad se oni, pod čijom su jurisdikcijom, o njima ne brinu. Meni se čini da Gusinje spada pod jurisdikciju Prizrenskog episkopa, stoga tek sam primio pomenuti priloženi akt, odmah sam brzojavio episkopu u Prizren, da se pobrine i da pošalje privremeno jednog sveštenika u Gusinje. Još nijesam primio odgovora. Kad on nebi poslao, Kr. Vlada mogla bi narediti jednom od tri sveštenika, koji su u Peći, kako se kaže u priloženoj molbi, da pođe u Gusinje. Kad ni to nebi uspjelo, gotov sam učiniti uslugu Kr. Vladi i poslati tamo jednog od mojih sveštenika; samo neka me to Ministarstvo o tome izvoli izvjestiti.

Što sam rekao o Gusinju, to isto nek se reče i o parohijama koje spadaju pod jurisdikciju Skadarskog episkopa; a to su četiri parohije u plemenima Hoti i Grude, i parohija Klezna. Ove su parohije njihovi sveštenici napustili bez ikakvog razmišljanja, bojeći se od tobožnjih persekucija od strane Crne Gore. Ja sam nekoliko puta o tome pisao u Rim, a i sada poslije priložene molbe, ponovio istu stvar. Dokazao sam da su ti sveštenici nekorektno postupili, ostavivši svoju pastvu, pod izgovorom, da ih Crna Gora goni, jer Crna Gora ne goni nijednog sveštenika, koji časno i pošteno vrši svoju dužnost.

Međutim, kao što rekoh, premda i ove parohije nijesu pod mojom jurisdikcijom, ipak naredio sam mojim sveštenicima u Podgorici, u Zatrepcu, u Koćima, da budu na usluzi katolicima, u tim parohijama dok se stvari ne uredi i dok se pošalju tamo redovno sveštenici. Oni su me izvjestili da čine sve što je moguće. Poslije, pak, primljenog akta, od strane toga Ministarstva broj 4153, koji se odnosi na pomenute parohije, naredio sam da sveštenik iz Zatrepcu, po naredbi pođe u te krajeve da izvrši vjerske obrede.

Kao što vidi to Ministarstvo, ono što mogu činem; više mi nije moguće, pošto te parohije nijesu još moje. Međutim nadam se da će se u Rimu zauzeti kod nadležnih, da se tamo pošalju sveštenici, kao što su i prije bili.

S osobitim poštovanjem

Arcibiskup, Primas Srpski
Dr Nikola Dobrečić

5.

Nadbiskup barski Nikola Dobrečić obrazlaže ministru prosvjete i crkvenih poslova zbog čega smatra neutemeljenim njegov zahtjev da se, bez odobrenja Svete Stolice, prostor duhovne jurisdikcije barskoga nadbiskupa proširi i na oblasti koje su naseljene katoličkim stanovništvom, a pripale su Crnoj Gori nakon balkanskih ratova.

Stari Bar, 17. 11. 1914. godine.

Kraljevina Crna Gora
Arcibiskupija barska
Broj 418
St. Bar, 17 Novem. 1914. godine

Gospodine Ministre,

Čast mi je odgovoriti na Vaš cijenjeni dopis od 14. tek. mj. br. 4769.

Najprije moram izjaviti da ni meni nije nikako drago, da novooslobođeni krajevi nijesu još pod mojom jurisdikcijom, jer da su, ni Kr. Vlada, ni ja, nebi imali s te strane nikakvih neugodnosti.

Poštujući Vaše mišljenje, žao mi je što mi nije nikako moguće primiti ga, jer je ono u potpunoj opreci sa gledištem Sv. Stolice i kan. prava.

Razlozi, pak, kojim ste izvoljeli potkrijepiti Vaše mišljenje ne mogu se usvojiti,

1) Stoga, što Konkordat Kralj. Srbije sa Vatikanom (premda nije još ratifikovan, niti stupio na snagu) ne ulazi ništa u ovo pitanje, jer nije u Katol. crkvi ništa izvanredno, da episkop iz jedne države imade jurisdikciju nad katolicima u drugoj državi. Ima toga mnogo i mnogo primjera. Ne kažem da to ovdje mora biti, niti da mora tako ostati, već hoću da kažem da to nije nikakav apsurd, da i kod nas privremeno tako bude, kao što i u stvari jest. Pa i da je Konkordat Srbije sa Vatikanom stupio na snagu, u njemu se nigdje ne kaže da kat. episkop iz Srbije ne smije imati jurisdikciju, osim u granicama Kraljevine Srbije.

2) Stoga što čl. 3 našeg Konkordata, prema gledištu Sv. Stolice razumije se tako, da pod jurisdikciju Barskog Arhiepiskopa spadaju svi katolici Crne Gore, u onim granicama, koje je Crna Gora onda imala. Kad se granice prošire i država postane dupla ili tripla Sv. Stolica zahtijeva da se s naročitim pregovorima Konkordat pruži i na novo dobivene krajeve.

U ostalom ovdje nije govor o kakvoj formalnosti, da se kakva riječ unese u postojeći Konkordat, ili ne; ovdje se tretira o pravoj jurisdikciji, tako da dok god se Kr. Vlada ne sporazumije sa Sv. Stolicom, da se te i te parohije otcijepe od jurisdikcije Prizrenskog, Skadarskog i Kotorskog episkopa, dotle nesum-

njivo ti episkopi imaju pravu duhovnu vlast nad onim katolicima, nad kojim su ju i prije imali. Ja, pak, kad bi se bez uzroka miješao u njihovu jurisdikciju ili ju uzurpirao, potpao bih pod crkvene cenzure. Dakle, nije ovdje u pitanju formalnost, nego prava legitimna dug. vlast, koju jedino Sv. Stolica može podijeliti ili uskratiti. Stoga ne mogu se saglasiti s Vašim riječima “da do Vas stoji da se dotle (t.j. do sporazuma sa Sv. Stolicom) starate o novoj pastvi i. t. d.” jer ta pastva još nije moja, dokle mi ju Sv. Stolica odredi, ne mogu se o njoj starati.

Međutim da Vam pokažem, kako je meni na srcu stajalo, da se ovo pitanje odmah uredi, milo mi je da znadete, da sam ja odmah poslije Balk. rata izvijestio Kr. Vladu, kako novooslob. krajevi nijesu pod mojom jurisdikcijom, i toliko puta sam se nudio da me Kr. Vlada ovlasti da pođem u Rim s misijom, da se ovo pitanje uredi. Zašto Kr. Vlada nije to pitanje uredila sa Sv. Stolicom, meni nije poznato, niti sam ja tome kriv. Samo ovo je činjenica, da je do sada Kr. Vlada znala i priznavala da novi krajevi nijesu pod mojom vlašću. Sa predsjednikom Vlade g. Vukotićem i sa Vašim prethod. g. Mijuškovićem o tome sam često govorio. Kr. Vlada je znala i priznavala, da katol. sveštenicima, u novim krajevima, ja ne upravljam, niti sam ih predložio za parohie, niti za plate prema zakonu, niti se o njima mogu brinuti, jer nijesu još moja pastva.

Kr. Vlada mogla je lako za mirno doba ovo pitanje urediti sa Sv. Stolicom, a sada za vrijeme ovoga rata treba se ustrpjati, pošto se ne zna koliko će još teritorija pripasti Crnoj Gori, da se o tome vode pregovori. To se može učiniti jedino poslije rata.

Prigovor, pak, da nijesam morao obratiti se na Prizrenskog episkopa radi katolika u Gusinju, mogu jedino primiti u tome smislu, da nijesam morao miješati se u tuđu jurisdikciju, što sam učinio jedino zato da dođem u susret želji Kr. Vlade, da se dadne duhovna potpora Gusinjskim katolicima; ne mogu, pak, nikako primiti taj prigovor u smislu, da sam s tim što nekorektno učinio. To sam učinio tek poslije primljenog akta od toga Ministva, u kome se traži sveštenik za Gusinje. Što sam ja drugo mogao učiniti, da udovoljim Kr. Vladi, nego da se obratim na onoga, koji za sada po dužnosti mora da se brine za duhov. potrebe tih katolika? Tražio sam od njega, ono što od mene traži Kr. Vlada brzojavnim putem, a taj brzojav ne može ni u kome slučaju shvatiti u kakvom političkom smislu, jer mene svako pozna, da sam od toga daleko.

Stoga, ako sam se zauzeo da se nekim parohijama u novim krajevima od strane mojih sveštenika ukaže duhovna potpora, to nije bila apsolutno moja dužnost, nego sam to učinio jedino da učinim uslugu Kr. Vladi. Izgleda, da se moje dobro raspoloženje za uslugu ne priznaje ni najmanje, jer na mjesto da mi se oda priznanje, šalju mi se prigovori, koje nijesam zaslužio.

Arcibiskup, Primas Srpski
Dr Nikola Dobrečić

SUMMARY

THE MONTENEGRIN STATE AND THE ARCHDIOCESE OF BAR (FIVE LETTERS OF THE ARCHBISHOP OF BAR, NIKOLA DOBREČIĆ)

In this article, five letters written in 1914 by the Archbishop of Bar, Nikola Dobrečić, to the Ministry of Education and Religious Affairs of the Kingdom of Montenegro concerning relations between the Catholic Church and the Montenegrin state in this period are brought to light.

Key words: Archdiocese of Bar, Archbishop Nikola Dobrečić, the kingdom of Montenegro